

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ YENİDENYAPILANMALARIN TARİHSEL GELİŞİM İÇERİSİNDE ANALİTİK OLARAK İNCELENMESİ¹

ANALYTICAL INVESTIGATION OF TURKISH BANKING SECTOR
RESTRUCTURING IN HISTORICAL DEVELOPMENT

Ömür Hakan KUZU²

Öz

Türk bankacılık sistemi, 1980’li yıllardan sonar uluslararasılaşmaya başlamıştır. Sektörde, 1980’li yıllardan itibaren sürekli krizler yaşanmıştır. Bu krizler 1990’lı yıllar sonrasında bankacılığın yeniden yapılanma faaliyetleri içerisine girmesine neden olmuştur. Bu çalışmanın amacı, Türk bankacılık sektöründeki yeniden yapılanma faaliyetlerinin tarihsel gelişim içerisinde analitik olarak incelenmesidir. Çalışmanın ilk bölümünde Türk bankacılık sektörü, tarih perspektifi ile kısaca özetlenmiştir. İkinci bölümde Türk bankacılık sektöründeki yeniden yapılanma faaliyetleri yaşanan krizler bağlamında ele alınmıştır. Çalışmada son olarak Türk bankacılık sektöründeki yeniden yapılanmalarla ilgili sonuçlar analitik olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Kriz, Yeniden Yapılanma.

Abstract

Turkish banking system after the 1980’s has begun to internationalization. Since the 1980’s there have been continuous crises in the sector. These crises have caused to make restricts Turing activities in banking sector after the 1990s. The purpose of this study is to investigate Turkish banking sector restructuring activities analytically in the historical development. In the first section Turkish banking sector has been summarized with the perspective of history. In this Cond part of the study Turkish banking sector restructuring activities are discussed in the context of crises. In conclusion, the results about Turkish banking sector restructuring have been tried to evaluate.

Key Words: Banking, Crises, Restructuring.

---

¹Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bilim Dalı’nda Doç. Dr. Muammer ZERENLER danışmanlığında 2007 yılında tamamlanan“Türk Bankacılık Sektöründeki Yeniden Yapılanmaların Tarihsel Gelişim İçerisinde Analitik Olarak İncelenmesi ve Örnek Uygulamaları” isimli yüksek lisans tezinin özeti niteliğinde gerekli güncellemeler yapılmak suretiyle hazırlanmıştır.

²Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi Beyşehir Ali Akkanat Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

1. GİRİŞ

Bankalar yapıları gereği çok geniş kitlelere hizmet vermektedir. Bankaların oluşan krizlerden etkilenmemeleri, güçlü savunma mekanizmaları geliştirebilmelerine bağlıdır. Bu mekanizma, değişen küresel koşulların işletmeler için getirdiği yeni sistem ve yapılanmaların katkısı ile daha da güçlenmiştir. Bir yandan müşteri ihtiyaçlarının farklılaşması bir yandan da kriz ve değişen pazar koşulları, bankaların yeniden yapılanmalarını gerekli kılmıştır.

Ülkedeki bankacılık sektörünün yeniden yapılandırma faaliyetlerinin başında krizlerin banka piyasası üzerindeki etkisini azaltmak için sistemik yeniden yapılandırma faaliyetleri yer almaktadır. Sistemik banka yeniden yapılandırması, bir ülkede meydana gelen banka iflaslarının toplam bankacılık sisteminin yüzde yirmisinden fazlasını etkilemesi durumunda, bankacılık sistemine güvenin tekrar sağlanması ve sistemin iyileştirilmesi amacıyla yapısal ve düzenleyici programların uygulamaya konulması şeklinde tanımlanmaktadır (Dziobek, 1998).

Türk Bankacılık Sistemi'ndeki yeniden yapılandırma faaliyetlerinin temeli 1998 yılından itibaren bankacılık sisteminde yeniden yapılandırma çalışmalarının hız kazanması ile ilişkilendirilebilir. Bu dönemde öncelikle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu(BDDK) kurularak bankaların ve özel finans kurumlarının piyasa disiplini içerisinde sağlıklı, etkin ve dünya ölçeğinde rekabet edebilir bir yapıda işleyişinin sağlanması için uygun ortamın oluşturulması amaçlanmıştır. Bankacılık faaliyetlerini düzenleyip denetleyecek başlıca bir otorite kurumunun sistemin temeline yerleştirilmesi, bankacılık yeniden yapılandırma faaliyetlerinin ana eksenini oluşturmaktadır.

BDDK'nın önderliğinde başlatılan yeniden yapılandırma programında; kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması; TMSF bünyesindeki bankaların en kısa sürede çözüme kavuşturulması; yaşanan krizlerden olumsuz etkilenen özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşturulup bankacılık sektöründe gözetim ve denetim etkinliğinin artırılması faaliyetlerinin özetini olarak ele alınabilir.

Son olarak bankaların son dönemlerde yaşadığı en önemli gelişmelerden olan banka birleşmeleri ve çokuluslu şirketlere satılması da ülke genelindeki bankacılık sisteminin yeniden yapılandırması faaliyetlerinin birer sonucu olarak ele alınabilir. Aşağıdaki bölümlerde çalışmanın amacı ve yöntemi belirtildikten sonra, Türk Bankacılık sisteminin tarihsel gelişimi özet bir biçimde değerlendirilmiş ve bankacılık sisteminin 2007 yılına kadar olan kriz dönemlerindeki yeniden yapılandırma çalışmaları özetlenmiştir.

2. ÇALIŞMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Bu çalışmanın amacı, Türk bankacılık sektöründeki yeniden yapılanma faaliyetlerinin tarihsel gelişim içerisinde analitik olarak incelenerek sektördeki yeniden yapılanmalar ile yaşanan krizlerin etkileşimini ortaya çıkarmaktır. Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılarak; Türk bankacılık sektöründeki yeniden yapılanma faaliyetlerinin krizlerle olan bağlantısı somut örneklerle ve nicel verilerle gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde Türk bankacılık sektörü, tarih perspektifi ile kısaca özetlenmiştir. İkinci bölümde Türk bankacılık sektöründeki yeniden yapılanma faaliyetleri yaşanan krizler bağlamında ele alınmıştır. Çalışmada son olarak Türk bankacılık sektöründeki yeniden yapılanmalarla ilgili sonuçlar analitik olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Bu bölümde Türk bankacılığının tarihi ve sektördeki yeniden yapılanmaların ekonomik krizlerle olan ilişkisi konuları ele alınmıştır.

3.1. Türk Bankacılık Sisteminin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de bankacılığın geçmişi incelenirken Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası şeklinde bir ayrımı yapılması en yaygın yöntemdir. Alt dönem ayrımları yaparken 1923’ten 1950’ye ve sonrasında da on yıllık ayrımlar yapıldığı gibi, Tek Parti Dönemi, Menderes Dönemi, Planlı Dönem, 1980 Öncesi Dönem ve 1980 Sonrası Dönem gibi adlandırmalar da yapılmaktadır (Kazgan, 2001). Bunun yanı sıra Cumhuriyet sonrası bankalar dönemi; ulusal bankalar dönemi, kamu bankaları dönemi, özel bankalar dönemi, planlı dönem ve 1980 sonrası serbestleşme dönemi olarak da sınıflandırılabilir (Şendoğdu, 2011).

Türk Bankacılık sistemi, Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrası olmak üzere ikiye ayrılarak aşağıda kısaca özetlenmiştir:

3.1.1. Cumhuriyet Öncesi Türk Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler

Türkiye’deki bankacılık sisteminin tarihsel gelişimi Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemine kadar uzanmaktadır. İmparatorluğun son dönemlerinde para basımı ile ilgili yaşanan sıkıntılar Hazine açısından ciddi sorunlar oluşturmaya başlamıştır. Bu sorunun önüne geçmek amacıyla ilk olarak 1847 yılında İstanbul Bankası’nın, 1851 yılında ise Osmanlı Bankası’nın kurulması ile Türk bankacılık sisteminin temeli atılmıştır. Hükümetin de yardımıyla, J. Alleon ve Theodor Baltazzi adlı iki Galata Bankeri tarafından kurulan İstanbul Bankası (Banque De Constantinople) 1852 yılına kadar faaliyetini sürdürmüştür (Parasız,

2002). Daha sonra, 1860'lı yıllarda tarım finansmanının sağlanması için Avrupa'daki gibi düşük faizle borç veren bankaların bulunmadığı dikkate alınarak 1863 yılında çiftçilere kredi kaynağı yaratma girişimlerine başlanmış, bugünkü Ziraat Bankası'nın temelini oluşturan Memleket Sandıkları kurulmuştur (Babuşçu, 2003).

Cumhuriyet öncesinde bankacılık sisteminin en önemli işlevi, devlet harcamalarının gelirlerini aştığı bir dönemde, dış borç alınması için Osmanlı hükümeti ile yabancı sermaye arasında aracılık etmek olmuştur. Bu dönemde yerli sermaye ile kurulan çoğu banka, kredi piyasasına egemen olan güçlü yabancı bankalarla rekabet edememiş, dolayısıyla büyük bir bölümü uzun ömürlü olamamıştır (Korukçu, 1998).

3.1.2. Cumhuriyet Sonrası Türk Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler

Cumhuriyet döneminin başlangıcında yaşanan gelişmelerdeki en belirgin özellik, bu dönemde büyük ve önemli devlet bankalarının kurulmuş olmasıdır. 1934'de başlatılan Birinci Sanayi Planı'nın yürürlüğe konmasıyla devlet sermayesiyle ya da devlet sermayesinin önderliğinde oluşturulan bu bankalar önemli görevler almışlardır (Parasız, 2002).

Döneme ilişkin bir diğer gelişme ise T.C. Merkez Bankası'nın kuruluşudur. 1930 yılında kurulan Merkez Bankası, para basmak, paranın değerini korumak, ekonominin genel likiditesini ayarlamak ve bankalara ödünç para vermek gibi görevlerle bir emisyon bankası olarak işe başlamıştır. Ancak 1971 yılına kadar yürürlükte olan kanunda bazı değişiklikler yapılmış, bankanın hazineye ve kamu iktisadi teşekküllerine daha fazla kredi vermesi sağlanmıştır. Başlangıçta banknot çıkarılmasına ilişkin olarak getirilen sıkı sınırlamalar kısa süre sonra genişletilmiş, bankanın temel işlevi, etkin bir para politikası yürütmekten çok kamu kesiminin finansman açıklarını kapatmak şeklinde çeşitlendirilmiştir (Akgüç, 2000).

II. Dünya Savaşı'nın ardından 1945-1959 yılları arasında iktisadi devletçilik yerini özel sektörün desteklenmesi ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılmasına bırakmıştır. Bu durum, bankacılık sektörüne de yansımış ve özel bankacılık bu dönemde oldukça gelişmiştir. Nüfusun ve şehirleşmenin artması ve üretimin ve sanayinin hız kazanarak milli gelirin yükselmesi ekonomide fon ve kredi ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Özel bankacılığın önem kazanması ile Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946), Akbank (1948) ve Pamukbank'ın (1955) da aralarında bulunduğu, özel sermayeye ait 31 yeni banka kurulmuştur. Bu dönemin en önemli gelişmelerinden biri de 1958 yılında Türkiye Bankalar Birliği'nin kurulmasıdır (Karluk, 2005).

Önceki dönemlerde olduğu gibi, 1960-1980 arası dönemde de Türk ekonomisinde artan yatırım ihtiyacı reel ekonomiden aktarılan kaynaklarla değil, bütçeden yapılan transferler, kamu borçlanmaları, Merkez Bankası kaynakları ve özel tasarruflarla sağlanmıştır. Ekonominin devlet tarafından yönlendirilmesi ve kaynak dağıtımının etkin olarak gerçekleşmemesi yüzünden mali sistem ve reel sektör arasında gerekli kaynak transferi sağlanamamıştır. Buna karşın dönem içerisinde bankacılıkla ilgili olarak ülkede çok şubeli bankacılığa doğru bir gelişim olmuştur. 1970'li yılların ortalarında da, bankayönetimlerinin özel holdinglerce ele geçirildiğine tanık olunmuştur (Artun, 2000).

1980 öncesi dönemde enflasyona yol açan yöntemlerin kullanılması, 1980'li yılların kronik enflasyon dönemine bir zemin hazırlamıştır. Bu dönemde belli aşamalardan geçen Türk Bankacılık Sistemi ise finansal liberalizasyonun etkisiyle yeni bir boyut kazanmıştır. 1980 yılına kadar devlet kontrolünde olan ve kısıtlı mali araçlarla hizmet veren sektörde 1980 sonrası mali araçlardaki zenginleşme, bankacılık denetiminin ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur (Bakdur, 2003).

1985 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girerek bankacılık sisteminin uluslararasılaşma çalışmaları düzenlenmiştir (Korukçu, 1998). Aynı düzenlemede mali sistemde güven unsurunu güçlendirmek amacıyla Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulmuş, takipteki krediler için “karşılık ayırma” zorunluluğu getirilmiştir. Bu dönemde ayrıca Merkez Bankası para politikası araçlarını geliştirmiş, 1986 yılında Bankalararası Para Piyasası (İnterbank) kurulmuştur. Diğer taraftan 1982 yılında Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve 1986 yılında da İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) faaliyete geçmiştir.

1990'lı yıllar sonrasında bankacılıkta krizler silsilesi dönemine girilmiştir. İlk olarak 1993 yılında Sümerbank'ın bankacılık kısmı özelleştirilmiş, 5 Nisan 1994 kararları sonucunda Marmara Bank, TYT Bank ve Impex Bank'ın faaliyetlerine son verilmiştir. 1994 krizi sonrasında tasarruf mevduatı üst sınırı, 50 milyon TL'den 100 milyon TL'ye yükseltilmiştir. Sonrasında bu tutar %100'e çıkarılarak krizin büyümesi önlenmeye çalışılmıştır (Şahinöz, 2001). 1998 yılında da İnterbank, Merkez Bankası Sigorta Fonu'nun yönetimine geçmiştir (Karluk, 2005).

Tablo 1: Yeniden Yapılanma Döneminde Banka Birleşmeleri ve Tasfiyeleri

Devrolan Banka	Devralan Banka	Tarih
Egebank	Sümerbank	19.02.2001
Yaşarbank	Sümerbank	19.02.2001
Yurtbank	Sümerbank	19.02.2001
Bank Kapital	Sümerbank	19.02.2001
Ulusalbank	Sümerbank	28.02.2001
Bank Ekspres	Tekfen	30.06.2001
Esbank	Etibank	02.07.2001
İnterbank	Etibank	02.07.2001
Emlak Bankası	Ziraat Bankası ve Halk Bankası	06.07.2001
Birleşik Türk Körfez Bank	Osmanlı Bankası	09.07.2001
Sümerbank	Oyak Bank	10.08.2001
Demirbank	HSBC	21.09.2001
Osmanlı Bankası	Garanti Bankası	30.09.2001
MoranGuaranty ve Chasa Manhattan	Jp. Morgan Chase Bank	09.11.2001
Sınai Yatırım Bankası	TSKB	31.12.2001
Sitebank	Novabank	16.01.2002
Etibank	Bayındırbank	05.04.2002
Pamukbank	Halk Bankası	19.06.2002
Türk Ticaret Bankası	Tasfiye	14.08.2002
İktisat Bankası	Bayındırbank	30.09.2002
Kentbank	Bayındırbank	30.09.2002
EGS Bank	Bayındırbank	30.09.2002
Toprakbank	Bayındırbank	30.09.2002
Tarişbank	Denizbank	22.10.2002
Milli Aydın Bankası	Denizbank	27.12.2002
ING Bank N. V.	Tasfiye	01.05.2003
Türkiye İmar Bankası	Tasfiye	04.07.2003
CreditSuisse First Boston	Tasfiye	02.12.2003
CreditLyonnais S. A.	CreditAgricoleIndosuezTürk Bank	18.03.2004
Koçbank	Yapı ve Kredi Bankası	31.05.2005
Türk Dışbank	Fortisbank NV-SA	04.07.2005
Denizbank	Dexia	31.05.2006

Kaynak: TBB ve TSF Üç Aylık Raporları, 2007 (Aktaran: Bayır, 2009).

Cumhuriyet tarihinin en büyük banka tasfiyesi 2001 krizinden sonra gerçekleşmiştir. 2001 yılından önceki banka tasfiyelerinde sistematik yapılanma modelinden söz edilememektedir. Tasfiyelerde bankalara el konularak bankaların aktifleri, pasifleri ve personeliyle birlikte bir kamu bankasına devredilmesi söz konusudur. Sistemde büyük bir yapısal revizyona gidileceğinin ipuçları, 1999 yılında görülebilir.

2000 öncesi bankacılık tarihi, bankaların 2000 yılı sonrasında yapılanmalarının nedeni olarak da ele alınabilir. 2001 ve sonrası dönem Türk Bankacılığının en önemli özellikleri, bankacılık sisteminde şeffaflığın öne çıkması, uluslararası ölçüm ve denetim standartlarına uyum sağlanması ve Türk Bankacılık Sisteminin küresel sermayeye açılması olarak sayılabilmektedir. Tablo 1’de 2007 yılına kadar olan yeniden yapılandırma dönemindeki banka birleşme ve tasfiyeleri özetlenmiştir.

3.2. Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılanma

Türkiye'de özellikle batı ülkelerindeki banka dışı mali araçların gelişmemiş olması nedeniyle bankalar, mali sistemin temelini oluşturmakta ve ekonominin işleyişi, halkın tasarruflarının toplanması ve bunların kullanım alanlarına dağıtılması açısından önemli rol oynamaktadırlar (Balak ve Seyman, 1996). Bankacılığın Türk toplumunda bu denli önemli hale gelmesi neticesinde 1970'li yıllardan itibaren bankaların yönetiminin özel holdinglerin eline geçtiği görülmektedir. Günümüzde birçok ticari bankanın belirli grup, kişi, holding ya da öteki bankaların kontrolü altında bulunduğu görülmektedir. Bu durum ilk zamanlarda bankaların gerçek bankacılık faaliyetlerinden uzaklaşarak, sadece bağlı olduğu grubun şirket ve iştiraklerine kredi verir hale gelmesine sebep olmuştur. Ayrıca, bankaların bu yapısı, son yıllarda birçok bankanın içinin boşaltılmasına da imkân tanımıştır. Bu durum bir başka açıdan bankaların sermayelerinin geniş tabana yayılamamasına ve yönetim ve denetim etkinliğinin de azalmasına neden olmuştur. Ayrıca bankaların halka açıklık oranlarının düşük kalması da bu durumdan kaynaklanmaktadır (Günel, 2001).

Türk Bankacılık Sisteminin önemli bir yapısal özelliği de, sektördeki kamu müdahalesinin ağırlığıdır. Türk Bankacılık Sistemi yasal düzenlemeler açısından kamunun en çok ilgilendiği sektör olmasının yanı sıra, kamunun en çok müdahale edebilme olanağına sahip olduğu sektör olarak da karşımıza çıkmaktadır. Kamu, bankacılık sektörü üzerinde, doğrudan bankaların kaynaklarını, aktiflerini, risklerini ve faaliyetlerini düzenleme açısından veya dolaylı olarak, kamu bankaları aracılığıyla etkisini göstermektedir. Ayrıca sektör içinde kamu bankalarının sayısının ve payının çok fazla olması, kamu sektörünün yapısından kaynaklanan sorunların bankacılık sektörüne de yansımaya sebep olmaktadır (Balak ve Seyman, 1996).

Bankacılık sektöründe yukarıda bahsedilen sorunlar neticesinde bankaların yeniden yapılandırma süreci, 1980'li yılların temel sorunsal alanı haline gelmiştir. Bu anlamda yeniden yapılandırma süreci, özellikle 1990'lı yıllar sonunda Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesindeki bankaların en kısa sürede çözüme kavuşturulması, kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması, yaşanan krizlerden olumsuz yönde etkilenen özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ve bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini artıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi olmak üzere dört temel unsura dayandırılmıştır.

3.2.1. Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu Aracılığıyla Yeniden Yapılanmalar

Bankacılık sektöründe yeniden yapılandırma süreci 1999 yılı sonunda uygulanmaya konulan “enflasyonla mücadele” programı ile başlatılmış, 2001 yılında ise kapsamlı bir biçimde “bankacılık yeniden yapılandırma programı” açıklanmıştır. İlk dönemde yapılanlar büyük ölçüde düzenlemelerin uluslararası standartlara ve uygulamalara yaklaştırılması yönünde olmuştur. Bankalar Kanunu’nda kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Bankacılık alanında idari ve mali özerkliğe sahip düzenleyici ve denetleyici bir otorite olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) oluşturulmuştur. Geçmişte Hazine ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası arasında paylaşılan banka denetim ve düzenleme görev ve yetkileri 2000 yılı Ağustos ayında faaliyetlerine başlayan BDDK’ya geçmiştir.

2001 yılında Türk Bankacılık Sisteminin yeniden yapılanmasının temel amacı BASEL Bankacılık Denetim ve Gözetim Komitesi’nin koyduğu esaslara uyacak bir yapının oluşturulmasıdır. Yeniden yapılanma ile başta bankacılık sisteminin sermaye ölçümü ve sermaye standartlarının uluslararası düzeyde uyumlaştırılması olmak üzere denetim, risk ölçümü, risk yönetimi, kredi derecelendirme gibi çok çeşitli alanlarda bankacılık uygulama ve esaslarının BASEL çerçevesinde Avrupa bankacılık standartlarına uygun hale getirilmesi amaçlanmaktadır (BDDK, 2004).

3.2.2. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Aracılığıyla Yeniden Yapılanmalar

Yeniden yapılandırmanın ilk adımı mali bünyesinde sorunlar olan bankalara çözüm arayışı olmuştur. 1999 yılı sonunda bankacılık sektöründeki beş sorunlu banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu yönetimine alınmış, iki kalkınma ve yatırım bankasının faaliyetine son verilmiştir. 1996-2002 döneminde TMSF’ye alınan yirmi bankanın mali yapılarının güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılmaları ve yükümlülüklerinin devri amacıyla Hazine’den özel tertip tahviller ihraç edilmiş, T.C. Merkez Bankası’ndan avans kullanılmış ve TMSF’den kaynak aktarılmıştır. Bugün itibariyle mevduat sigortası kapsamında yirmi beş banka bulunmaktadır (TMSF, 2013).

3.2.3. Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması

Yeniden yapılandırma sürecinin ikinci unsurunu kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması oluşturmuştur. Görev zararlarının ödenmemesi, siyasi müdahaleler nedeniyle kaynaklarının etkin olarak kullanılamaması, yönetim yapısındaki zayıflıklar nedeniyle mali yapıları önemli ölçüde bozulan kamu bankalarının

sermaye yapılarının güçlendirilmesi ve mali açıdan yeniden yapılandırılmaları için kamudan önemli bir kaynak aktarımı yapılmıştır. Bu çerçevede, 2000 yılı sonunda bilanço büyüklüklerinin yüzde 50'sine ulaşan görev zararı alacaklarının kapatılması ve sermaye desteğini içermek üzere 2001 yılsonu itibariyle toplam 21,9 milyar dolar tutarında kaynak kamu bankalarına aktarılmış, T. Emlak Bankası A.Ş. devren T.C Ziraat Bankası A.Ş. ile birleştirilmiştir. Birleşmeler yoluyla küçültülmeleri ve nihai olarak özelleştirilmeleri öngörülen kamu bankalarının operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmalarına yönelik faaliyetler ise hızlandırılmıştır. (Gölcükcü, 2003)

3.2.4. Bankaların Sermayelerinin Güçlendirilmesi

Yeniden yapılandırmanın üçüncü aşamasında, aktif kalitesi bozulan ve sermayeleri hızla eriyen özel sermayeli bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi için üçlü bir denetimden geçirilerek sermaye desteği yapılması esasına dayalı bir program uygulanmıştır. Program kapsamında Haziran 2001'de gerçekleştirilen iç borç takası ile özel sermayeli bankaların yabancı para pozisyonları önemli ölçüde kapanmış, faiz ve kur riskleri azaltılmıştır. Bankaların 2001 yılı mali tabloları üzerinden yapılan denetimde ise önceki dönemlerden farklı olarak BDDK tarafından enflasyon muhasebesi kuralları esas alınmıştır. Denetimler sonrası hazırlanan sektör raporları dikkate alındığında, nakit sermaye artışı, sorunlu kredilere ayrılan karşılıkların yeniden düzenlenmesi, piyasa risklerinin dikkate alınmasında olumlu yaklaşımların etkisiyle sektörde sermaye ihtiyacı sınırlı düzeyde kalmıştır (DPT, 2007).

2001 yılı krizi banka dışı kesimler açısından da ciddi bir belirsizlik ortamı yaratmıştır. Reel sektörde birçok firma faaliyetlerini ve yatırımlarını azaltmış, pek çoğu ödeme gücüne düşmüştür. Bu gelişmelere bağlı olarak firmaların finansal sektöre olan borçlarının yeniden yapılandırılması programı gündeme gelmiştir. Bankacılık sektörünün takipteki kredilerinin (karşılık öncesi) toplam kredilerine oranı 2001 yılı sonunda yüzde 29,5'e yükselmiş iken bu oran karşılık düzenlemesindeki değişikliklere bağlı olarak bankaların takipteki alacakları için ayırdıkları karşılıkların artması sonucu 2002 yılı sonunda yüzde 18,5'e gerilemiştir. Bu sorunun bertaraf edilmesi için "*İstanbul Yaklaşımı*" olarak bilinen "finansal yeniden yapılandırma programı" üç yıllık bir süreç kapsamında Haziran 2002'de uygulamaya konulmuştur (DPT,2007).

Bankacılık sektöründe yeniden yapılandırmada alınan diğer önlemlerden bazıları ise, bankaların kendi aralarında birleşmeleri, kapasitesinin altında çalışan ve zarara uğrayan

bankaların kapatılması, devlet güvencesi altında olan kamu bankalarının özelleştirilmesi ve son olarak da kamu ve özel sermayeli bankaların yabancı bankalarla işbirliğine gitmeleri olarak özetlenebilir (Atan ve Çatalbaş, 2005). Krizler neticesinde bankacılık sisteminde çok kısa bir zaman diliminde banka sahiplik ve statüsünde otuz aşkın değişiklik yaşanmıştır (BDDK, 2008). Tablo 2’de bankacılık sektöründeki dokuz büyük bankanın sermaye yapısı açısından son durumları gösterilmektedir:

Tablo 2: Bankacılık Sektöründeki Büyük Bankaların Hisse Dağılımları

Banka Adı	Yerli Sermaye			Küresel Sermaye	
	Kamu	Özel	Doğrudan	Borsa	Pay Toplamı
Ziraat Bankası	100				
Vakıflar Bankası	74,7	2,9		22,4	22,4
Halk Bankası	75	1,1		24	24
İş Bankası		76,9		23,1	23,1
Akbank		64,4	10,03	25,3	35,6
Garanti Bankası		24,89	27,19	48,02	75,21
Yapı ve Kredi Bankası		45,04	38,1	16,5	54,6
Finansbank		0,2	58,2	41,5	99,8
Denizbank		0,2	75,0	24,9	99,9

Kaynak: Takan, M. ve Boyacıoğlu Acar, M. (2011).

Özetle bankacılık sektöründe yeniden yapılandırmanın başlıca öğeleri, düzenleme ve denetim sisteminin iyileştirilmesi, risk alma ve yönetme sürecinin ve yönteminin değişmesi, sorunlu aktiflerin tanınması ve azaltılması, sermayenin güçlendirilmesi, bankacılık sektörüne siyasi müdahalenin ortadan kaldırılması ve iyi yönetim olarak sayılabilir (DPT, 2007).

Yeniden yapılanmanın son kurumsal düzeydeki oluşumu olarak bankaların birleşmeleri ve küresel sermaye içerisine girmeleri önem arz etmektedir. 2001 krizi sonrasında kamu bankalarının yeniden yapılandırılması, düzenleyici ve denetleyici çerçevenin sağlanması, sektörün sermaye tabanının güçlendirilmesi, sorunlu bankaların sistemden değişik yöntemlerle çıkarılması gibi yapısal değişiklikler, Türk bankacılık sektörünün 2008 küresel krizinde hazırlıklı ve güçlü olmasına neden olabilmektedir (Takan ve Boyacıoğlu, 2011). Tablo 3’te Türk Bankacılık sektöründeki bankaların son durumu gösterilmektedir:

Tablo 3: Türk Bankacılık Sektörünün Dağılımı (2000-2012)

Yıllar	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Toplam Banka Sayısı	79	55	55	51	50	50	49	49	49	48	49
Kamu Bankası	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Özel Bankalar	28	18	18	17	14	11	11	11	11	11	12
TMSF Bünyesinde	11	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Yabancı Banka	18	13	13	13	15	18	17	17	17	16	16
Kalkınma ve Yatırım	18	14	13	13	13	13	13	13	13	13	13
Katılım Bankası	-	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4

Kaynak: www.tbb.org.tr (21.03.2013).

4. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Türk ekonomisinde 1980 sonrası yaşanan krizler, bankacılık sektörünün yeniden yapılanma süreci ile tarihsel ve nedensel bir bağlantı içindedir. 1994 ve 2001 krizleri bankacılık sektörünün yeniden yapılanma dinamiklerini içinde barındıran krizlerdir. Bu nedenle de sektördeki düzeltici faaliyetlerin de tetikleyicisi olmuştur.

Bankacılık sektöründeki yeniden yapılanmaların miladı, Mayıs 2001’de uygulamaya konulan “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı” olarak değerlendirilebilir. Bu programın temel hedefi; etkin, uluslararası ölçekte rekabet edebilir ve sağlıklı bir bankacılık sistemine geçişi sağlamak olarak belirlenmiştir. Bu anlamda yeniden yapılandırma programı, kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması, TMSF bünyesindeki bankaların en kısa sürede çözüme kavuşturulması, yaşanan krizlerden olumsuz yönde etkilenen özel bankaların güçlendirilmesi ve bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini artıracak yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi olmak üzere dört temel unsura dayandırılmıştır.

Yeniden yapılanmanın sistemik yapılanmaların ötesinde küresel ekonomik gelişmeler paralelinde uluslararasılaşma girişimleri ile sürdürülmesi süreci de yeniden yapılanma programlarının içinde önemli bir unsurdur. Böylelikle 2001 yılı sonrası yeniden yapılanma süreci Türk bankacılık sektörünün sonraki krizlere de hazırlıklı olabilmesine imkân tanıyabilmiştir.

Bu bağlamda Türk bankacılık sektörünün müşteri ve kalite ekseninde son yirmi yılda gösterdiği performansına neden olabilecek yeniden yapılanma faaliyetlerinin günümüzde küresel koşulları lehine çevirebilmiş rekabetçi girişimlerle desteklenmesi, 2008 yılı krizi sonrasında Türk bankaları için yol haritalarının belirlenmesine somut katkılar sunabilecektir.

Kaynakça

- Akgüç, Ö.** (2000). *Yüz Soruda Türkiye’de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Artun, T.** (2000). *İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık*(2. Basım). Ankara: Tekin Yayınevi.
- Atan, M. ve Çatalbaş, G. K.** (2005). Bankacılıkta Etkinlik ve Sermaye Yapısının Bankaların Etkinliğine Etkisi. *İşletme ve Finans Dergisi*, Sayı 237, 49-62.
- Babuşçu, Ş.** (2003). *Türk Bankacılık Sektöründe Beklentiler ve Gelişmeler*. Ankara: Halk Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları.
- Bakdur, A.** (2003). *Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneri*. Ankara: DPT Yayınları
- Balak, B. ve Seymen, D.** (1996). *Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Gümrük Birliği’nin Türk Bankacılık Sistemi Üzerindeki Muhtemel Etkileri*. İstanbul: TBB Yayınları. Yayın No: 201.
- Bayır, A.** (2009). *Türk Bankacılık Sisteminde 2001 Yıl Sonrası Yeniden Yapılanma Sürecinin Analizi*. İstanbul: İ.Ü. SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- BDDK** (2004). *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbirleriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)*. Ankara: BDDK Yayınları.
- DPT** (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013. Finansal Hizmetler (Mali Piyasalar, Finans Kurumları, Bankacılık, Sigortacılık) Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: DPT Yayınları.
- Dziobek, C.** (1998). *Market-Based Policy Instruments for Systemic Bank Restructuring*. USD: IMF Working Paper.
- Gölcüklü, A.** (2003). *Etkinlik Analizi 1950-1999 Yılları Arası Türkiye Sosyoekonomik Etkinliği Uygulaması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Günel, M.** (2001). *Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği*. Ankara: Ankara Ticaret Odası Yayınları.
- Karlık, S. R.** (2005). *Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm (10. Baskı)*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Korukçu, Ü.** (1998). *Bankacılığın Tarihsel Gelişimi: 40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi*. Ankara: TBB Yayınları.
- Parasız, M. İ.** (2002). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Şahinöz, A.** (2001). *Türkiye Ekonomisi Sektörel Analizi*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Şendoğdu, A. A.** (2011). *Bankacılığa Giriş*. Konya: Gençlik Kitabevi Yayınları.
- Takan, M. ve Boyacıoğlu Acar, M.** (2011). *Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem*. Ankara: Nobel Yayınları.
- TMSF** (2013). <http://www.raftemizligi.com/Content/Raf-Temizligi-Nedir.php>, Erişim Tarihi: 21.03.2013.